

University of Groningen

Traditie en vernieuwing in caritatieve organisaties.

Poeisz, J.J.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1968

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Poeisz, J. J. (1968). *Traditie en vernieuwing in caritatieve organisaties*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Besluit

In deze studie heeft de analyse van het proces van aanpassing van een organisatie aan veranderende maatschappelijke omstandigheden centraal gestaan. Konkreet object van onderzoek was een 19e eeuwse caritas organisatie (St. Vincentiusvereniging), wier doelstelling in de overgang naar de industrieel-stedelijke samenlevingsvorm opnieuw moest worden geformuleerd. Deze organisatie laat toe een proces van organisatorische aanpassing te bestuderen, waarin behoudende tendensen een bijzonder aksent hebben verkregen en de vernieuwing eerst later is doorgebroken. In een probleemstelling die aan het onderzoek voorafgaat, worden enkele hypothesen geformuleerd, die het aanvankelijk overheersen van behoudende tendensen kunnen verklaren.

Een eerste hypothese had betrekking op de positie die een organisatie voor en na aanpassing ten opzichte van andere organisaties of de samenleving als geheel, inneemt. De veronderstelling is gedaan, dat het overwegen van behoudende tendensen mede in het licht van positieverandering, met name van verwachte positieverzwakking, kan worden begrepen.

Een volgende hypothese betrof de voor een organisatie relevante componenten van de doelstelling. In een periode van overgang kunnen deze componenten in verschillend tempo veranderen, hetgeen voor organisaties de mogelijkheid opent die komponent in het organisatorische handelen een bijzonder aksent te geven, welke haar positie konsolideert, c.q. haar identiteit tegenover de nieuwe organisaties het meest bevestigt.

Een derde hypothese had betrekking op de interne organisatorische opbouw van een organisatie en wel de mate, waarin de leiding (bestuur) bij de totale organisatorische activiteit betrokken is. Indien deze betrokkenheid gering is, zou een situatie kunnen ontstaan waarin het probleemveld waarmee de organisatie op uitvoerend niveau is gekonfronteerd, de leiding onvoldoende bereikt. Zij definieert deze problematiek dan eerder

in termen van de relatie tot andere organisaties, eventueel van de positie van de vereniging in de samenleving als geheel. Deze hypothesen dienen ter verklaring van het overwegen van behoudende tendensen in de onderzochte organisatie.

Het proces van organisatorische aanpassing zou voorts bij wijze van hypothese gekenmerkt zijn door het geleidelijk krachtiger worden van de vernieuwende tendensen, die tevens langzamerhand overwicht krijgen op de behoudende. Dit proces wordt in gang gezet door getroffen maatregelen die onbedoelde neveneffecten hebben en verdere maatregelen uitlokken. De nadere uitwerking van dit proces voor een concreet geval, de St. Vincentiusvereniging, als 19e-eeuwse caritasvereniging is voorbereid met een bespreking van de ontwikkeling van de 19e-eeuwse caritas tot de hedendaagse maatschappelijke hulpverlening. In deze ontwikkeling hebben de vroegere caritasorganisaties hun dominerende positie en oorspronkelijk werkterrein verloren. Aanpassing aan de voorwaarden van de hedendaagse opvattingen over hulpverlening betekent aanvaarding van de ondergeschikte positie van de vrijwillige maatschappelijke hulpverlening ten opzichte van de professionele en volledige omschakeling in de methode van hulpverlening.

Bijzondere aandacht is besteed aan de ontwikkeling van de religieuze komponent van de hulpverlening. In de 19e-eeuwse caritas speelden religieuze strevingen bij de hulpverlening een belangrijke rol. Verondersteld is, dat deze strevingen in het proces van organisatorische aanpassing een eigen rol hebben gespeeld. Zij fungeerden in hun traditionele betekenis als middel om de eigen identiteit ten opzichte van het opkomende beroepsmaatschappelijk werk te bevestigen en zo een eigen positie te handhaven. Om dit in het concrete geval van de onderzochte organisatie te kunnen nagaan, is een afzonderlijke beschouwing gewijd aan de ontwikkeling van de geloofsbeleving, zoals die bij de Nederlandse katholieken is voorgekomen. Deze ontwikkeling vindt plaats van heteronoom naar autonoom godsdienstig-kerkelijk gedrag. Een onderzoeksinstrument is ontworpen om deze gedragstypen te kunnen vastleggen. Globaal ligt hun onderscheid in de nadruk die op institutie en organisatie gelegd wordt en de overeenstemming van de gelovigen daarmee, naast een nadruk, gelegd op de eigen verantwoordelijkheid voor de wijze waarop het persoonlijke leven religieuze zin wordt gegeven.

Vervolgens is het proces van organisatorische aanpassing uitgewerkt,

zoals dat in met name de St. Vincentiusvereniging is voorgekomen. De keuze van deze vereniging is onder meer bepaald geweest door de overweging, dat zij als een belangrijke exponent van de 19e-eeuwse liefdadigheid kan worden beschouwd.

In de doelstelling van de 19e-eeuwse St. Vincentiusvereniging zijn een tweetal componenten te onderscheiden, nl. het nut van de verenigings-activiteit in religieuze termen geformuleerd, en daarnaast de activiteit, die dit nut moet afwerpen, de hulpverlening. De religieuze component houdt de bevordering in van de godsdienstigheid van de leden en van de bezochte gezinnen in de betekenis van het 19e-eeuws heteronoom godsdienstig-kerkelijk gedrag. De maatschappelijke component houdt in het verlenen van materiële hulp aan in nood verkerenden in de betekenis van de 19e-eeuwse onderstand. Het verlenen van materiële hulp werd gezien als een entree tot gezinnen, op welke wijze godsdienstige beïnvloeding mogelijk werd. In de overgang naar de industrieel-stedelijke samenlevingsvorm wordt niet langer erkend, dat hulpverlening middel is tot godsdienstige beïnvloeding, of dienen kan ter religieuze vervolmaking van de leden. Het blijkt nu, dat het bestuur van de vereniging de combinatie van beide strevingen tot zeer recente datum is blijven voorstaan. Zij formuleerde daartoe de doelstelling van de vereniging als caritatief apostolaat. Hierbij gaat het niet meer om de religieuze vervolmaking van de helpers, maar om een helpen vanuit een evangelische opdracht. Bij de benadering van de hulpzoekenden wordt ook het systeem van de onderstand niet meer erkend. Doel blijft evenwel bezochte gezinnen religieus te beïnvloeden en wel in de zin van het effectueren van heteronoom godsdienstig-kerkelijk gedrag. De bestuurlijke activiteit is steeds gericht geweest op de beklemtoning van dit religieuze doel. Zij zag hierin de eigen identiteit van de vereniging liggen, die haar deed onderscheiden van het beroepsmaatschappelijk werk en haar een eigen plaats deed behouden. Van aanpassing van de vereniging aan de voorwaarden van de (vrijwillige) maatschappelijke hulpverlening was geen sprake.

De verklaring hiervoor wordt allereerst gevonden in de bedreiging, die het opkomende beroepsmaatschappelijk werk voor de positie van de vereniging betekende. Als reactie daarop werd door de vereniging een nadruk gelegd op de zorg voor het geestelijk welzijn van de in nood verkerenden. Het blijven voorop stellen van het geestelijk welzijn werd niet als a-synchroon ervaren. Tot in de zestiger jaren gold het nastreven van

heteronoom godsdienstig-kerkelijk gedrag als een door de kerk gesanktionneerd en erkend gegeven.

Naast deze verklaring vanuit de relatie met het beroepsmaatschappelijk werk droeg ook de interne opbouw van de vereniging tot het uitblijven van aanpassing bij. De landelijke en regionale besturen (raden) hebben weinig inspraak in de hulpverlening, zoals die door de lokale werkgroepen (konferenties) wordt verricht. Hun functie is vrijwel beperkt tot de formulering van de doelstelling en het aangeven van het organisatorische kader van handelen. Een direkte konsekwentie hiervan was, dat de besturen formeel en materieel weinig op de hoogte waren van de problematiek, waarmee de konferenties lokaal werden gekonfronteerd.

Na 1960 komt een proces van organisatorische verandering op gang, onder meer door de ervaring van een algehele verslapping van de verenigingsactiviteit en de konfrontatie met de dominant geworden positie van de professionele maatschappelijke hulpverlening.

In een eerste fase van organisatorische aanpassing stonden de getroffen maatregelen geheel in het teken van het beveiligen van de eigen positie van de vereniging tegenover het opdringende maatschappelijk werk. Daartoe werden maatregelen getroffen, die de versterking van de religieuze komponent van de doelstelling ten doel hadden. De hulpmethodiek — de meest kwetsbare plaats van de vereniging — verkreeg geen aandacht. De maatregelen behelsden de aanstelling van funktionarissen op bestuurlijk niveau, waardoor gelegenheid ontstond de voorlichting binnen de vereniging, vooral over haar geestelijk karakter, ter hand te nemen. Zo worden voorlichtingsbijeenkomsten gehouden, die de geestelijke vorming van de leden beogen. In feite hebben de leden deze bijeenkomsten aangegrepen om de kommunikatie met het bestuur op gang te brengen, c.q. overleg met de leiding over de verenigingsproblematiek te voeren. Uit dit overleg groeide een andere definitie van de probleemsituatie van de vereniging. Het bestuur kreeg met name meer zicht op de problemen, zoals die in de konferenties werden ervaren. Als kernpunten kwamen naar voren: gebrek aan geschiktheid voor de benadering van maatschappelijke probleemsituaties en een tekort aan werkterrein. De wijze van hulpverlening werd zo een punt van bestuurlijke verantwoordelijkheid. Dit lokte nieuwe maatregelen uit, welke de schakel vormden naar de tweede fase van organisatorische aanpassing.

In de tweede fase stond nog steeds het behoud van het eigen en specifieke karakter van de vereniging voorop. Naast beklemtoning van geestelijke vorming worden nu maatregelen getroffen, die de geschiktheid van de leden voor de hulpverlening moeten bevorderen en hulpzoekenden bij de vereniging moeten brengen. Het eigen organisatorische kader werd er niet voor doorbroken maar bevestigd. Het doel van de vereniging bleef geformuleerd in termen van het caritatief apostolaat. Voor de realisering van deze maatregelen werd de professionele staf van de vereniging verder uitgebreid. Er werden voorwaarden geschapen om te voorkomen dat deze staf het traditionele kader van de vereniging zou doorbreken. In feite bracht hij opnieuw de discussie op gang over de formulering van de doelstelling in de zin van het caritatief apostolaat. Daarmee vormde zij de schakel naar de derde fase. Zeer recent blijkt het religieuze doeleinde voor een groot deel vervaagd te zijn. De kentering in het kerkelijke leven van de Nederlandse katholieken heeft daaraan belangrijk bijgedragen. De doorwerking van de hernieuwde stellingname moet evenwel nog geheel plaatsvinden.

In het proces van organisatorische aanpassing nemen de leden van de lokale werkgroepen (konferenties) een eigen plaats in, doordat zij in onderscheid van de bestuursorganen op uitvoerend niveau met de veranderende maatschappelijke omstandigheden werden gekonfronteerd. Blijkens de uitkomsten van een onder hen gehouden enquête, worden overigens overeenkomstige reactiepatronen gevonden. Zo is er een tendens tot het handhaven van de traditionele doelstelling en organisatievorm van de vereniging. De leden onderschrijven de formulering van de doelstelling als caritatief apostolaat, zij het dat in de praktijk van de hulpverlening het doel van godsdienstige beïnvloeding van de bezochte gezinnen op de achtergrond wordt gehouden. Het handhaven van dit religieuze doeleinde heeft onder meer gevolgen voor de hulpmethodiek, omdat het de handhaving van traditionele praktijken bevordert. Niet alle leden onderschrijven evenwel het caritatief apostolaat. Een minderheid wijst de verbintenis van apostolaat en caritas volledig af en benadert het doel van de vereniging geheel in termen van de hedendaagse (vrijwillige) maatschappelijke hulpverlening. Een nadere analyse van de twee categorieën leden leidt tot de volgende bevindingen. Het blijkt, dat de oudere leden zich het sterkst met de vereniging verbonden voelen, tot uitdrukking komend in de omschrijving van de doelstelling als caritatief aposto-

laat, persoonlijke identifikatie met het traditionele vincentiuswerk, gehechtheid aan het gegroeide groepsverband met haar specifieke gebruiken. Ook in kerkelijk opzicht zijn deze leden als traditioneel te kenmerken. Zij behoorden tot het heteronoom godsdienstig-kerkelijke gedragstype. Deze categorie keerde zich ook af van de professionele maatschappelijke hulpverlening, haar eerder als een verlies dan als een winst beschouwend.

De jongere leden daarentegen vertoonden tegenovergestelde kenmerken. De doelstelling omschrijven zij geheel in termen van maatschappelijke hulpverlening, dit is met weglating van godsdienstige beïnvloeding als doel ervan. Zij voelen zich veel minder gebonden aan de vereniging tot uitdrukking komend in de verwerping van het caritatief apostolaat, geringe gehechtheid aan het specifiek eigene van het traditionele vincentiuswerk en in het toekennen van een geringere betekenis aan een gegroeid groepsverband. In kerkelijk opzicht blijkt deze groep tot het autonoom godsdienstig-kerkelijke gedragstype te behoren. Zij tonen tegenover de professionele maatschappelijke hulpverlening een open houding en aanvaarden haar dominant geworden positie. In deze categorie komt ook het meeste onbehagen over de onaangepastheid van de Vincentiusvereniging aan de huidige tijdsomstandigheden voor. Met name onder de jongere leden tekent zich het beeld af van een vernieuwing, die gaat in de richting van de karakteristieke kenmerken van de vrijwillige maatschappelijke hulpverlening.

Summary

This study was centered around the analysis of an organisation's process of adaptation to changing social conditions. The concrete subject of the study was a 19th century charity organisation (St. Vincentiusvereniging). This organisation enables us to examine the process of organisational adaptation in which conservative tendencies have got a particular accent and in which the renewal broke through only at a later stage. In a formulation of the problem preceding the study some hypotheses have been put forward which may explain the initial domination of conservative tendencies.

A first hypothesis concerns the position which an organisation hold with respect to other organisations, or the community as a whole, before and after its adaptation. The assumption has been made that the domination of conservative tendencies may partly be seen in connection with a change in position, in particular the expected weakening of it.

Another hypothesis concerns the different components of the specific goal of an organisation. During a period of social and cultural change these components may change at a different pace, thus enabling an organisation to give that component which consolidates its position or confirms its identity most, a particular accent in organisational actions.

A third hypothesis concerns the internal organisational structure of an organisation, namely to the extent in which the leadership (board) is involved in all the organisational activities. If this involvement is slight a situation may arise in which the problem field confronting the organisation on the executive level does not reach the leadership in a sufficient manner. In this case it rather defines these problems in terms of relations to other organisations, possibly the position of the organisation in the community as a whole.

These three hypotheses are put forward to explain the domination of conservative tendencies in an organisation.

If conservative tendencies are dominating, the process of organisational adaptation is characterised by a policy to strengthen the traditional organisational cadre. In the course of the process there rises however a discrepancy between the intended results and the actual results of it. These unexpected side-effect are succeedingly taken into account.

The further working out of this process of organisational adaptation is prepared through a discussion concerning the development from 19th century charity to social work. In this development the former charity organisations have lost their dominating position and original field of action. Adaptation to the conditions of 20th century social service means subordination of

voluntary social action to professional social work.

Next, attention is paid to the fact that in 19th century charity movements religious objectives played an important role. They are assumed to have played a role of their own in the process of organisational adaptation. The former charity organisations used them as a means to confirm their own identity in the face of emerging professional social work, and thus to strengthen their own positions. However, this implies an identification with these objectives in their traditional meaning. In order to examine this in the concrete case of the organisation on which the study is based, a separate study has been devoted to the development of the way in which religion was experienced among the Dutch catholics. According to an analysis of this problem this development took place from heteronomous to autonomous religious behaviour. An investigation instrument has been designed to define these behaviour types. Broadly speaking their difference lies in the emphasis on institution and organisation and the faithful's agreement with this, besides an emphasis on one's own responsibility for the way in which one's personal life is given religious meaning.

Next the process of organisational adaptation such as took place within the St. Vincentiusvereniging is worked out. One of the considerations for selecting this organisation was the fact that it may be considered an important exponent of 19th century charity.

Two components are to be distinguished in the objectives of the 19th century St. Vincentiusvereniging, i.e. a religious one and a social one. The religious component implies the promotion of the religiousness of the members and the families that were visited in the sense of the 19th century heteronomous religious behaviour. The social component implies material aid to the needy in the sense of 19th century relief. The material aid was seen as an entree into families which made it possible to exercise religious influence.

During the transition to the industrial society the religious and social components generally fell apart. No longer one recognises that helping can be seen as a means to exercise religious influence, or to serve the religious perfection of the helping people.

It appears that the board of the organisation continued to favour the combination of the two objectives until very recently. To this end it formulated the objectives of the organisation as charitable apostolate. Hereby it no longer is a question of the religious perfection of the people who give assistance, but of giving assistance as an evangelical task. And in approaching the problem situations the system of relief is no longer recognised either. Yet the aim remains to exercise religious influence on the families that are visited, namely in the sense of the effectuation of heteronomous religious behaviour. The activities of the board have always been aimed at emphasising this religious end. It saw this as the organisation's own identity which distinguished it from professional social work and made it maintain a place of its own. There was no question of adaptation of the organisation to the conditions of (voluntary) social action.

The explanation for this is in the first place to be found in the threat which the emergence of professional social work posed to the position of the organisation. As a reaction to this the organisation put the stress on the care for spiritual welfare of the needy. The fact that spiritual welfare continued to be

the first consideration was not experienced as a-synchronous. Until in the 'sixties striving for a heteronomous religious behaviour was considered to be a task which was sanctioned and approved by the church.

In addition to this explanation based on the relationship with professional social work, the lack of adaptation was also partly due to the internal structure of the organisation. The national and regional boards (councils) have little influence on the assistance given by the local working groups (conferences). Their function is virtually restricted to formulating the objectives and indicating the organisational cadre for action. A direct consequence of this was that the boards had little formal and material knowledge of the problems confronting the conferences locally.

After 1960 a process of organisational changes set in, on the one hand due to the experienced general flagging of the organisation's activities and on the other as a result of the confrontation with the now dominant position of professional social work.

In the first phase of organisational adaptation the new measures were wholly aimed at securing the organisation's own position in the face of the advance in social work. To this end measures aimed at strengthening the religious component of the objectives were introduced. The way in which assistance was given — the most vulnerable spot of the organisation — was neglected. The measures included the appointment of functionaries on the administrative level, which made it possible to start issuing information within the organisation. Thus information meetings were held aimed at the spiritual training of the members. The members have in fact seized the opportunity created by these meetings to set the communication with the board going, or to have consultations with the board on the problems of the organisation. These consultations led to a different definition of the problem situation of the organisation. The board got in particular a better view on the problems as they were experienced at the conferences. The essential points that emerged were: lack of suitability to help and a shortage of fields of activities. The way in which assistance was to be given thus became the responsibility of the board. This produced new measures which formed the link to the second phase of organisational adaptation.

In the second phase the maintenance of the organisation's own and specific character was still the first consideration. In addition to the stress on 'spiritual training' measures were now taken to promote the suitability of the members for rendering service, and also to attract people seeking assistance of the organisation. The own organisational cadre was not disrupted but rather confirmed by this. In order to realise these measures the professional staff of the organisation was further extended. Conditions were created to prevent this staff from breaking through the traditional cadre of the organisation. This staff in fact once more re-started the discussions on the formulation of the objectives in the sense of charitable apostolate. Thus it formed the link to the third phase. Very recently the religious objective appeared to have faded away to a large extent. The turning of the tide in the church life of the Netherlands Catholics also contributed to this. However, the revised stand has not yet produced its full effect.

The members of the local working groups (conferences) have their own places in the process of organisational adaptation because — contrary to the

administrative bodies — they are confronted on the executive level with the changing social conditions. Yet the results of an enquiry held among them show corresponding reaction patterns. Thus there is a tendency to maintain the traditional objective and organisational structure of the organisation.

In this way the members endorse the formulation of the objective as charitable apostolate, although in practice the objective of exerting religious influence on the families that are visited is kept in the background. The maintenance of this religious objective affects, among other things, the way in which assistance is given, because it promotes the maintenance of traditional practices. However, not all members endorse the charitable apostolate. A minority completely rejects the connection of apostolate and charity and approach the objective of the organisation entirely in terms of present-day (voluntary) social assistance.

A further analyses of two categories of members gives the following results: the older members appear to feel the strongest connection with the organisation, as is reflected in the definition of the objective as charitable apostolate, personal identification with traditional Vincentius work, attachment to grown group coherence with its specific customs. These members may also be characterised as traditional with respect to the church. They belong to the heteronomous religious behaviour type. This category also turned away from professional social work which they considered rather a loss than an advantage.

The younger members, however, showed opposite characteristics. They define the objective entirely in terms of social assistance, that is without exerting religious influence as its goal. They feel far less bound to the organisation as is reflected in the rejection of charitable apostolate, little attachment to the specific, own character of traditional Vincentius work, and attaching less importance to grown group coherence. With respect to the church this group appears to belong to the autonomous religious behaviour type. They show an open vision on professional social work and accept the fact that it has attained a dominant position. In this category one also finds a negative attitude to the lack of adaptation of the Vincentiusvereniging to present-day conditions.

From these data it follows that among the members conservative tendencies have in general prevailed until in the recent past. However, especially among the younger members signs of a renewal are to be noticed.